

flere universitetsuddannede søger deres problemstillinger i lokalsamfundene, se bl.a. Knud Pranges beregning s. 3.

Der skal nævnes to eksempler på projekter, der havde og har til hensigt at køre efter retningslinier i stil med foranstående program.

I 1973–75 gennemførtes ved Sydjysk Universitetscenter et Projekt Social Forandring i Vestjylland, hvor man havde samlet ti forskellige fagmænd – en jurist, en sociolog, en psykolog, en historiker o.s.v. Disse skulle undersøge tre kommuner i Vestjylland, en lavt, en mellem og en højt industrialiseret. Desværre lykkedes det ikke at udvikle en fælles teoretisk arbejdsramme som planlagt. I stedet for ét samlet projekt blev resultatet en række parallelt løbende delarbejder, der udfærdigede hver sin rapport.²⁴

Det nordiske ødegårdsprojekt er et andet velkendt eksempel. Siden 1969 har en gruppe forskere i hele Norden forsøgt at klarlægge ødegårdsproblemet og dets forudsætninger. Man udvælger en række repræsentative herreder, i Norge sogne, og foretager derpå en tilbundsående undersøgelse af alt relevant kildemateriale. Problemet er her ikke det historie-teoretiske grundlag, idet hovedparten (vel nok alle) af videnskabsmændene tilhører den kildekritiske skole. Langt større vanskeligheder rejser der sig is spørgsmålet om det tekniske. I en så stor region som hele Norden, Island inklusive, vil der være enorme regionale forskelle, der besværliggør en sammenligning.²⁵

Debatten om lokalhistoriens emne og mål vil gå videre. Det er ikke tilstrækkeligt som Finberg at konstatere, at vi ikke ved, hvad vi forstår ved lokalhistorie, og derpå fastslå, at det heller ikke bekymrer os. Det er vanskeligt at få hold på dette begreb, og hvad det egentlig står for, men det bør ikke lade os afstå fra at forsøge at indkredse lokalhistorien. De vises sten er naturligvis ikke fundet i og med

den model, der i det foregående blev opstillet for arbejderbevægelsens historie, og som jeg mener kan overføres på lokalhistorien som helhed. Skulle al lokalhistorie være projektorienteret udført af akademikere ville den miste meget af sin charme og sikkert også en del af sit publikum. Målet må derfor være dobbeltsidigt; på den ene side skal man udvikle en lokalhistorie, der er kvalitativt bedre og samtidig har større samfundsrelevans, og på den anden side må man forstå at fastholde og øge den interesse, der eksisterer i befolkningen for lokalhistorie. Kvalitet og stor folkelig interesse og forståelse behøver ikke at være to gensidigt udelukkende faktorer.

Men uanset de vanskeligheder, der rejser sig for lokalhistorien har Finberg ret i, at den »har i sinde at blive ved«.

Knud Prange:

Koncentriske cirkler

– kommentar til en lokalhistorisk status

I de senere år kan man mærke en stigende interesse for at diskutere lokalhistorie: hvad er det vi gør, hvorfor gør vi det sådan, og kunne vi eventuelt gøre det på en anden måde? I sin foranstående artikel sætter Flemming Just spørgsmålstegn ved nogle traditionelle synspunkter og inddrager nye. Der er altså et glædeligt liv i debatten. I det følgende vil jeg gerne anbringe endnu et par spørgsmålstegn ved traditionerne samt prøve at udrydde en misforståelse.¹

Misforståelsen drejer sig om, at jeg – ifølge Flemming Just – skulle have »postuleret lokalhistoriens egenverdi over for rigshistorien« (s. 436). Det er ikke forkert, men ifølge s. 437 skulle jeg have hævdet »lokalhistoriens mål i sig selv«, og det er ikke helt rigtigt. Og når det på s. 440 hedder, at »amatørerne (og

24. Flemming Svejstrup (red.) »Social forandring i Vestjylland«, b. 1 (Sydjysk Universitetsforlag, Esbjerg, 1976), p. 13ff.

25. Svend Gissel »Nasjonale forskningsoversikter«, Publikasjon nr. 1, København 1972, og Holmsen & Johannesen »Det Nordiske Ødegårdsprojekt«, Heimen b. 15, pp. 223–33.

Knud Prange) fastholder lokalhistoriens mål i sig selv, og at det er rimeligt, at den kun skal have betydning for en historisk interesseret lokalbefolkning« – ja så er min opfattelse blevet fuldstændig mistolket. Det er mit lille skrift »Hvorfor lokalhistorie?« der har givet anledning til misøren. Her skrev jeg imidlertid (s. 14), »at lokalhistorien *foruden* at have en arbejdsopgave som tjener for den almene historie, *også* har en egenværdi, der ikke blot er folkelig, men også videnskabelig«. Lidt længere henne i samme hefte (s. 22) hedder det: »En punktundersøgelse af forholdene i Skelskør *kan* have værdi ved at belyse danske forhold i almindelighed, men den *har* værdi ved at påvise at mennesker kan reagere på denne eller hin måde, og at menneskelige fællesskaber kan udvikle sig sådan og sådan. Derfor bliver moderne lokalhistorie en i egentlig forstand humanistisk videnskab, der behandler fundamentalt menneskelige problemer.«

Denne dobbelthed i formål og værdi er efter min mening noget af det der giver lokalhistorisk arbejde dets charme og perspektiv. Derfor er det faktisk overraskende for mig, når Flemming Just fortsætter med at skrive, at det er rimeligt at lokalhistorien »kun skal have betydning for en historisk interesseret lokalbefolkning«. Han opregner forskellige værdier herved: lokalhistorien er »i stand til at give amatørhistorikeren en erkendelse af fortiden og en god fritidsinteresse og ... vil kunne give lokalbefolkningen indsigt i, at de er en del af historien, og at de står midt i den«. Jeg synes alt dette er udmærkede ting, og jeg finder det af helt afgørende betydning for den historiske videnskab og dens dyrkere, at lokalbefolkningen – og det vil jo her sige hele landets befolkning – har en forståelse af at de er en del af historien. Det er vel bl.a. det, der gør historie til et samfundsrelevant fag. Derfor forstår jeg ikke tilføjelsen: at først når lokalhistorien optræder med et videre sigte end det her nævnte, så bliver den meningsfuld. I mine øjne mangler de anførte værdier ikke mening. Og det gør de nok heller ikke for Flemming Just, eftersom han anser denne slags lokalhistorie for rimelig. Sagen er nok, at han opererer med to slags lokalhistorie,

den der optræder »i den traditionelle iklædning« og som kun har betydning for lokalbefolkningen, og så en anden slags med et videre sigte, ikke mindst koncentreret »om sammenlignelige problemstillinger«. Lad os prøve at se, om det er frugtbart at arbejde med en sådan todeling.

Flemming Just karakteriserer den traditionelle lokalhistorie ved at skrive, at den mangler problemstillinger, har ubearbejdede ophobninger af kendsgerninger og ikke foretager komparative analyser. Derved indsnævres »målgruppen« til de personer der bor på den pågældende lokalitet, altså, lokalhistorien »lider under et relevansproblem« (s. 442). Megen lokalhistorie præges vitterligt af for mange kendsgerninger og for få problemer. En af vor generations ypperste amatør-lokalhistorikere, H. K. Kristensen, advarer flere gange mod »det ubehandlede stof« og »de rene materialesamlinger«: oplysningerne skal ikke gengives »rå og ubearbejdede«. Det er ikke svært at finde andre amatører der har udtalt sig på linje hermed – se for eksempel min artikel: Lokalhistorikeren som forsker og skribent (Fortid og Nutid, bd. 27, s. 491ff). Jeg har vanskeligt ved at se, at det, Flemming Just, H. K. Kristensen og mange andre anker over, skulle være noget der med nødvendighed karakteriserer den traditionelle lokalhistorie. Der er måske snarere tale om at nogle skribenter har et lykkeligere greb om sprog og disposition end andre. Grænsen går heller ikke mellem amatøren og den professionelle historiker – lad os ikke nævne eksempler, men de findes! Hvis man ledte tilstrækkeligt længe i den »rigshistoriske« forskning, kunne man nok også finde værker der var præget af manglende problemstillinger, ubearbejdede kendsgerninger og uden komparative analyser. Her kan man måske snarere tale om at »målgruppen« indskrænkes, og at der opstår et »relevansproblem«. Mange »rigshistorikere« ville nok være glade, hvis alle deres værker kom ud til så stor en gruppe, som den der køber sogne- og byhistorier eller abonnerer på amtshistoriske årbøger.

Det er nok et spørgsmål, om indførelse af »komparative analyser« vil gøre lokalhistorikerens »målgruppe« større. Flemming Just

skriver jo selv, at hvis al lokalhistorie var projekter af denne art (og udført af akademikere), så ville den sikkert også miste en del af sit publikum. Det er nok også tvivlsomt om man med rimelighed kan forlange, at forfatteren til en bog om Sæbys historie hele tiden sammenligner udviklingen i sin by med forholdene i Skagen og Aalborg. Dermed være ikke sagt, at den enkelte lokalitet skal »svæve i luften«. Jeg har tidligere skrevet, at forskelle fra lokalitet til lokalitet kan være inspirerende for den enkelte lokalhistorikers arbejde. Det kan bidrage til at åbne hans øjne og få ham til at spørge: hvorfor formede udviklingen her sig anderledes end i nabolokaliteten? Ofte vil det dog være det der er særegent for en by eller et sogn der i særlig grad interesserer forfatter og læser – i mange tilfælde måske endda også »rigshistorikeren«. Men under selve forskningsprocessen vil de sammenlignende undersøgelser være af uvurderlig betydning.

Flemming Just skriver også, at den traditionelle lokalhistorie (hjemstavns historie) var »(oprindelig) fast forankret i agrarborgerskabet«, den »klassiske« hjemstavns tid var 1920'erne og 30'erne, men fra 2. verdenskrig begyndte også de traditionelle faghistorikere at beskæftige sig med lokalhistorie. I den grafiske fremstilling er der én cirkel til »de traditionelle faghistorikere der beskæftiger sig med lokalhistorie« og én til »den traditionelle lokalhistorie« – som vel altså må være skrevet af amatører. Cirklerne skærer hinanden, »hvilket skal illustrere, at grænserne naturligvis er flydende«. Problemet er, om der overhovedet med rimelighed kan trækkes grænser. De nævnte udsagn er måske ikke en helt dækkende beskrivelse af den traditionelle lokalhistorie, men snarere udtryk for en traditionel opfattelse af lokalhistorien. Jeg har det sidste år haft en flok studerende, der har arbejdet med lokalhistoriens egen historie. De har skrevet nogle såkaldte afløsningsopgaver herom, og flere af dem arbejder videre med emnerne med henblik på speciale. Når de er nået så vidt, håber jeg at en del af deres interessante

resultater kan offentliggøres under en eller anden form. Jeg kan imidlertid bygge på deres foreløbige resultater, samt på egne og andres undersøgelser, og adskilligt tyder på at den traditionelle opfattelse trænger til nogen revision.

Et af vore ældste lokalhistoriske tidsskrifter er »Samlinger til jydsk Historie og Topografi« (senere »Jyske Samlinger«, nu »Historie«), det startede i 1866. Initiativtagerne var en gruppe embedsmænd, godsejere og større købmænd. Da det første amtshistoriske samfund blev oprettet i Ribe 1902, var det forstanderen på Askov, en sognepræst og stiftamtmanden, der stod bag. Disse personer karakteriseres måske ikke bedst ved ordet »agrarborgerskab«. Det er imidlertid nok rigtigt – sådan har jeg i hvert fald selv skrevet tidligere – at de skarer der samlede sig om de amtshistoriske samfund i første række var gårdmænd og lærere. Disse grupper udgjorde vel flertallet i de fleste af amtssamfundene, men de udgjorde nu også meget længe flertallet af befolkningen i de pågældende amter. Man kan derfor også vurdere problemet på en anden måde: hvor stor en procentdel af bybefolkningen var medlem af amtssamfundene og hvor stor en andel af landbefolkningen?

I 1907 var 0,2% af landbefolkningen i Frederiksborg amt medlemmer af det amtshistoriske samfund – mod hele 1,0% af bybefolkningen. »Bymedlemmerne« udgjorde i øvrigt 60% af medlemstallet. Forholdene i Ringkøbing amt var noget lignende: 0,3% af landbefolkningen mod 1,8% af bybefolkningen i 1907; 0,4% mod 0,7% i 1945. Bymedlemmernes andel af det samlede medlemstal har her været svagt stigende fra 1907 til dato, hvor den udgør 44%. Også i Holbæk amt var der en procentvis overvægt af bymedlemmer både 1907, 1947 og 1978.¹ Meget tyder altså på at amtssamfundene også havde en ganske fast forankring i bybefolkningen.

En anden sag er, hvem skrev nu artiklerne i de lokalhistoriske tidsskrifter – var *det* »agrarborgerskabet«? Lad os tage første bind af »Jy-

1. Utrykt undersøgelse udført af Steen Rosendahl.

ske Samlinger« fra 1866 og se på forfatterlisten:

	skrevne sider
3 latinskolelærere (den ene dr. phil.)	201
2 andre faghistorikere (dr. phil.'er)	46
2 præster	43
1 stud. mag.	7
1 stiftslandinspektør	4
3 lærere	49
1 maler	47
1 gårdejer	22
I alt	419

Bønderne – for da slet ikke at tale om husmændene – er altså meget beskedent repræsenteret, og stort anderledes er det ikke, når man ser på indholdet i de amtshistoriske årbøger.

Jordbrugerne (bønder, husmænd og godsejere) tegner sig kun for 1 % af siderne i Frederiksborg amts årbog. I Ringkøbing og Holbæk amter er tallet oppe på 7–8 % og i Randers amt hele 12 %. Det skal dog tilføjes, at det var én gårdmand der skrev næsten alle 12 %. I sammenligning med disse tal ligger akademikerens bidrag højt: 22 % i Ringkøbing, 24 % i Holbæk og 53 % i Frederiksborg.

Vender vi et øjeblik tilbage til indholdsfortegnelsen af Jyske Samlinger bd. 1 ses det, at de professionelle historikere tegnede sig for en væsentlig part af indholdet. Også i amtsårbøgerne er gruppen solidt repræsenteret fra de allerførste år. Deres samlede andel er 10 % i Randers amt, 8 % i Ringkøbing, 16 % i Holbæk og 38 % i Frederiksborg.

Opgør man disse historikers andel af årbøgerne, fordelt på 10-årene omkring anden verdenskrig, får man:

	1927–36	1937–46	1947–56
Ringkøbing	13 %	13 %	11 %
Holbæk	13 %	10 %	14 %
Frederiksborg	55 %	26 %	43 %

Intet tyder således på, at det er rigtigt at faghistorikerne først begyndte at beskæftige sig med lokalhistorie under 2. verdenskrig.²

Foruden amtsårbøgerne findes der imidlertid anden lokalhistorisk litteratur: sognehistorier og byhistorier. På det område mangler der nærmere analyser. Det vil næppe overraske, hvis det viser sig at sognehistorier er blevet købt af landboer, og at de i overvejende grad er skrevet af gårdmænd, husmænd og lærere. Men der er nok heller ikke megen tvivl om at købstadshistorierne er købt af byboer, og gennemgår man listen over den sidste menneskealders værker, er det aldeles overvejende antal også skrevet af byboer.

Der er altså forskelligt der tyder på, at landbefolkningen og amatørerne ikke har haft en så totalt dominerende rolle i det lokalhistoriske arbejde, som man undertiden vil hævde. Jeg kan heller ikke tilslutte mig Flemming Just når han stort set accepterer den norske professor Edvard Bulls opdeling af lokalhistorikerne i to grupper:

1. Faghistorikere som vil bruge lokalhistorien til at kaste lys over almene historiske problemer eller til at meritere sig, samt
2. Amatører som vil bruge lokalhistorien til at hjælpe lokalbefolkningen til at se sig selv i sammenhæng med tidligere slægter . . .

Man må huske at Bull skriver om norske forhold. Her er det ikke ualmindeligt, at en kommune engagerer en ung historiker i nogle år og betaler ham fuld akademikerløn for at skrive en bygdebog. Den pågældende har ikke nødvendigvis nogen tilknytning til bygden. En sådan ordning er vist stort set ukendt i Danmark. Derimod er det meget almindeligt at de professionelle historikere, der arbejder med lokalhistorie, enten beskæftiger sig med den egn, hvor de er født, eller den de er flyttet til. For byhistoriernes vedkommende er forholdet meget klart: Hugo Matthiessen var museumsmand i København, men skrev om fødebyen Fredericia, københavneren Gunnar Sandfeld skrev om Struer, hvor han blev gymnasielærer – og så i øvrigt siden om sin

2. Tallene vedrørende de 4 amtssamfund bygger på utrykte undersøgelser af samtlige årbøger 1907–76. De er udført af Klaus Egeberg, Grete Lindhardt og Bjarne Olsen.

hjemegn i Søllerød. Disse to eksempler er typiske, undtagelserne få. Det mest almindelige synes i øvrigt at være, at byhistorier er skrevet af folk der var født i en anden by: Aage Farmer Blomberg er ikke fra Fåborg, Sv. Aa. Bay ikke fra Horsens, Ove Marcussen ikke fra Svendborg, Albert Thomsen ikke fra Holbæk og Chr. Kiilsgaard ikke fra Rudkøbing. Listen kunne gøres meget længere.

Forholdet er vist ikke undersøgt for årbogsforfatternes vedkommende, men fortjener nok opmærksomhed. Med hensyn til det tidligere nævnte bind af Jyske Samlinger gælder, at over 40 % af siderne er skrevet af ikke-jyder, og at de jyske forfattere gennemgående skrev om en anden egn af Jylland end den, de var født i. Det er heller ikke svært at finde eksempler af samme art, når det gælder de mennesker der har oprettet amtshistoriske samfund, lokalhistoriske arkiver eller i det hele taget deltaget i det lokalhistoriske foreningsarbejde. Af de 3 mænd der var virksomme ved oprettelsen af det første amtsamfund – det i Ribe – var den ene fra Haderslev, den anden fra Lolland og den tredje fra Ærø. Meget tyder på at det samme mønster går igen med hensyn til medlemmerne af de amtshistoriske samfund. Blandt de lokalhistorisk interesserede – skrivende, organiserende, abonnerende – findes i hvert fald to store grupper: de der er interesserede fordi deres slægt har rod på stedet, og de tilflyttere der ønsker at slå rod, og derfor gerne vil være orienteret om stedets fortid. De to grupper har forskellig tilknytning til den konkrete lokalitet, fællesskabet ligger nok snarere i tankegang og livsholdning, en fælles opfattelse af at historie og lokalhistorie indeholder noget af interesse og værdi.

Alene disse to former for engagement betyder i mine øjne, at lokalhistorie må karakteriseres som en samfundsrelevant disciplin som har en egen værdi. Men den forskning der udspringer heraf har tillige sin store betydning for rigshistorien. »Af lokalhistoriens brikker« skriver (lokal)historikeren Verner Bruhn, »dannes rigshistoriens mønster«.³ Når lokal-

historikere kan påvise at udviklinger varierer på forskellige lokaliteter, får rigshistorikeren en klarere fornemmelse af hvilke faktorer der har spillet ind i årsagssammenhængen. Et nøje og intensivt studium af afvigelserne kan bevirke at man skærper sin problemstilling og retter nye spørgsmål til sine kilder. Dertil kommer, at de landsgennemsnit som »rigshistorikere« så ofte har opereret med, meget hyppigt er aldeles intetsigende. Selv i et lille land som Danmark er der for en lang række økonomiske og sociale forholds vedkommende tale om meget store forskelle fra egn til egn. Et gennemsnit fortæller derfor meget lidt – i værste fald vil det endda kunne sløre vores blik for væsentlige problemer og spændende forskningsopgaver.

Lokalhistoriens egentlige mål er ikke at beskæftige sig med landbrugshistorie eller kirkehistorie eller arbejderbevægelsens historie. Ideelt set er der tale om totalhistorie inden for en geografisk grænse. På samme måde som rigshistorien ideelt set er totalhistorie inden for sin afgrænsning. Det er fuldstændig rigtigt, som Flemming Just skriver, at den lokale udvikling ikke fungerer uafhængigt af centraladministrationen, men det giver nu ikke nogen principiel forskel. Udviklingen i Danmark som helhed fungerer sandelig ikke uafhængigt af de beslutninger der tages i New York, Moskva – eller for den sags skyld også i Bruxelles. Ned til de mindste enkeltheder har Danmarks skæbne og danskernes tilværelse været præget af begivenheder som Amerikas opdagelse og Luthers opgør med paven. Derfor mener jeg stadig der er god grund til at opretholde Leicester-skolens billede af de forskellige former for historie (lokalhistorie, rigshistorie og universel historie) som cirkler, der ligger inden i hinanden. Leicester-skolen påstår ikke at alle cirklerne er lige »fuldkomne«, men at alle cirklerne er »perfect circles«. Det vil sige at de alle – inden for hver sin geografiske afgrænsning – er udtryk for totalhistorie. Men det tilføjes også, at hver cirkel må studeres under stadig hensyntagen til den cirkel der er udenom – og jeg kan for egen

3. Folk og forskning (udg. af universitetsforeningen for det sydlige og vestlige Jylland), nr. 4, 1978, s. 8.

regning tilføje: eller indeni. Så her er der ingen modsætning, når Flemming Just skriver: »Først da opstår der et frugtbart samspil, hvor den ene ikke regnes for mere videnskab end den anden, men hvor begge forskergrupper mødes som ligeberettigede partnere blot med hver sin opgave«.

(Manuskriptet afsluttet september 1979)

Anne Riising:

Landsarkivernes fremtid

Landsarkiverne blev oprettet i henhold til arkivloven 1891 og begyndte deres virksomhed i 1893. Ved udførelsen af loven fandt man det øjensynlig overflødigt at udarbejde en formålsparagraf, og man synes heller ikke at have savnet den. De tre kongerigske landsarkiver i København, Odense og Viborg – Sønderjylland kom jo først til efter genforeningen – gik i gang med at samle arkivalier ind fra den lokale statsadministration og ordne dem. I sammenligning med nutiden var det små mængder, det drejede sig om, men de var ofte i total uorden og skulle finsorteres blad for blad, så med de små personaleresourcer – på de mindste arkiver ialt 3 personer – var arbejdet stort nok endda. Til gengæld var læsesalsbesøget beskedent og korrespondance og andet administrativt arbejde yderst begrænset.

Siden disse gode gamle dage, og navnlig i løbet af de sidste 20 år, er forudsætningerne for landsarkivernes virke totalt forandret. Arkivmængden inden for den offentlige administration, især i amts- og primærkommuner, er vokset og vokser stadig med rivende hast, presset på landsarkivernes publikumsservice er mangedoblet som følge af en stigende interesse for historie, og endelig er der inden for de nuværende landsarkivers områder opvokset et net af nye arkivsamlende institutioner, de lokalhistoriske arkiver. De problemer, som må og skal løses, er: 1) Hvor stor en del af den enorme arkivmængde kan bevares. 2) Hvor og hvordan skal de opbevares, og 3) Hvordan kan man imødekomme arkivbrugernes ønsker?

Den enormt voksende arkivmængde nødvendiggør først og fremmest kassationsplaner. Principielt ville det naturligvis være ønskeligt at bevare alt, for alle arkivalier kan bruges til et eller andet, og det er et tungt ansvar at udarbejde kassationsplaner, for derved bestemmer man, hvad fremtidens historikere kan få lov til at arbejde med – de kan nemlig ikke arbejde med det, som vi har ladet kassere. Kassationsplaner af så at sige enhver art har da også fremkaldt protester fra mange forskellige sider, men modstanderne har næppe gjort sig klart, hvor store mængder arkivalier der i løbet af en eneste dag bliver nedfældet på samtlige Danmarks offentlige kontorer. For blot at tage et enkelt eksempel: Selvangivelserne. Enhver skatteyder ved, hvor meget hans egen selvangivelse fylder, og kan sætte sig hen og regne ud, hvad så alle landets selvangivelser fylder for blot et enkelt år. For Fyns amts vedkommende er det beregnet, at de arkivalier, som er blevet til før 1970, og som efter nugældende praksis altså skal afleveres senest år 2000, vil betyde en tilvækst på i hvert fald 30.000 hyldemeter – vel at mærke efter at der er sket kassation. Efter 1970 er arkivdannelsen yderligere accelereret. Under disse omstændigheder er det urealistisk at tænke sig, at der selv i økonomisk bedre tider nogensinde vil blive givet bevillinger til totalbevaring, og dersom arkiverne ikke selv medvirker til at udarbejde kassationsplaner, vil den offentlige administration selv gøre det, formentlig ud fra rent praktiske hensyn, så at arkivalier, der ikke mere er aktuelle, ryger ud. Til skræk og advarsel kan nævnes, at det vitterligt er hændt, at en kommune, hvis arkivrum var fyldt, kasserede efter det princip, at man tog det, som stod nærmest ved døren – og dér røg så byrådets forhandlingsprotokoller! I forbindelse med kommunesammenlægningerne er der desværre også forsvundet adskillige sognerådsarkiver. Der er dog heldigvis tegn på, at kommunerne i stigende grad interesserer sig for deres arkiver, men har svært ved at afse tid og kræfter til dette formål. Deres medarbejdere er i almindelighed hårdt presset af dagens og vejens krav og kan sjældent overkomme også at tænke på arkivet, men når de ligefrem